

ARCHÉ a čas / Budoucnost a „nové“ / Vznik a zánik

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[2004](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[2004](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 23. 7. 2004
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 23. 7. 2004

ARCHÉ a čas / Budoucnost a „nové“ / Vznik a zánik

Pro nejstarší řecké filosofy představovaly počátky všech věcí jeden z nejzávažnějších filosofických problémů. Otázka po ARCHÉ představovala otázku po tom, co je tím prvním a nadále vládoucím, co je tedy dříve než cokoli jiného, ale co je zároveň tím, co umožňuje a nese všechny změny, tedy vznik i zánik všeho, zatímco samo zůstává jako nevzniklé a nezanikající beze změny. Už z toho je však zřejmé, že nešlo jen o nějaký otevřený problém, o otázku, která se jen táže a nic jiného než táže. Tato otázka byla od samého počátku postavena tak, že se za samozřejmé považovalo, že to první, „z čeho věci vznikají a do čeho zase zanikají“ (Anaximandros), je zároveň to nejstarší a tedy nejminulejší, i když zároveň stále přítomné. Právě na tento jakoby samozřejmý předpoklad musíme soustředit svou kritickou pozornost. Z každodenní zkušenosti víme, že věci (přesněji události) vznikají tak, že nejprve „ještě nejsou“, pak se začínají dít, a posléze, když už všechno nastalo a všechno (z události) se událo, zanikají, takže „už nejsou“. Má-li tedy ARCHÉ předcházet vzniku všeho, co kdy vzniklo, musí si udržovat svou významnou „pozici“ v budoucnosti, a to tak, že z této jakési ode všeho, co kdy nastane, „oddělené“, tedy „absolutní“ budoucnosti, nikdy nepřejde ani do nějaké aktuální přítomnosti, tím méně pak do minulosti. Zbývá odpovědět na otázku, jak může ARCHÉ, jež „trvale zůstává budoucí“, z této budoucnosti vládnout. Především však odpovíme na otázku, jak by mohlo trvale vládnout něco, co by se mohlo stát minulostí: kdyby se ARCHÉ jakožto to „první“ mohla stát minulostí, nemohla by žádným způsobem ovlivňovat počátky čehokoli nového, k čemu kdy došlo a ještě dojde od okamžiku, kdy se ARCHÉ stala minulostí. Řekové to vyřešili hypotézou „věčného nyní“, ale tím nebyl vlastní problém nikterak vyřešen: nemůže-li něco minulého dát vznik něčemu vskutku novému, je něčeho podobného tím méně schopno něco, co se vůbec nemění a co nepřetžitě trvá ve svém aeternum nunc. Máme-li se tedy ještě dnes pokoušet dát nějaký smysl onomu termínu ARCHÉ, pak musíme najít způsob, jak vysvětlit vznik nového nikoli z minulosti, nýbrž z budoucnosti.

(Písek, 040723-1.)